

Marie Boukalová, Nižší šlechta v předbělohorské době. Politické, sociální a kulturní poměry v Čáslavském kraji, Hradec Králové 2022 (disertace)

opponentský posudek

Nevím, jestli by někdo dokázal spočítat, kolik prací - počínaje velkými monografiemi, a konče třeba drobnými glosami v sobotních přílohách periodického tisku, či webových stránkách - bylo napsáno v posledních dekádách o šlechtě v Čechách. Někdy se zdá, že v těchto snahách dominovalo panstvo, ale to možná není přesné, ani správné. Tímto možná nečekaným konstatováním nechci vyvolat dojem, že bylo tak činěno snad špatně, nebo snad nikoli v zájmu historické vědy. Myslím, že kladná odpověď by zde měla být korektní a jediné správná.

Mnohé, ba přemnohé bylo "vyšlapáno" při hledání cest, jak šlechtu studovat. Jistě, téma má řadu větví, je nakonec velmi rozkošaté, a lze k němu přistoupit z různých zorných úhlů. Mezi nimiž snad převažuje ono takříkajíc genealogické. Ale méně často je sledování šlechty v rámci určitého regionu. V rámci těchto snad mohu přivítat disertaci Marie Boukalové. Ta si zvolila za téma své práce nižší šlechtu v historickém Čáslavském kraji. Takovéto vymezení považuji za přínosné a dobře uchopitelné. Právě tak jako sledovat nižší šlechtu zhruba mezi léty 1500-1630/50. Škoda jen, že v práci není přiložena mapka kraje, případně - alespoň stručně - geografické vymezení. Myslím, že by to bylo velmi užitečné, a v případě publikování disertace i velmi žádoucí.

Autorka vychází při svém líčení od zemských norem, sleduje vazby k panovníkům, vojenské a další veřejné aktivity místních nižších šlechticů. Velmi důležité jsou ony partie, kde se zabývá komunikací těchto šlechticů s různými společenskými vrstvami, a to nejen v poddanských záležitostech. V této partii jsou zahrnuté rovněž sociální i hospodářské aspekty. Ty ovšem nejsou v názvu práce dotčeny, ale v dobové realitě prostě chybět nemohou.

Nemalý prostor je věnován kulturním a vzdělávacím aktivitám nižší šlechty z Čáslavska. Autorka zde velmi poctivě shromáždila doklady k těmto aktivitám, které přirozeně měly svůj nemalý "civilizační" vliv pro sledovaný region.

Nechybí přirozeně ani konfesní otázky. Zde se zároveň ukazují některé problémy studia těchto otázek na lokální úrovni.

Za velmi zajímavé a přínosné současně považuji tu část práce, kde M. Boukalová pojednala o sídlech (s. 133 sq.) nižší šlechty. To je šťastně doplněno i o obrazový materiál, takže si čtenář může dobře uvědomit, jak taková sídla (zejm. tvrže vypadaly) a koneckonců, co se z nich dochovalo, respektive zbylo v dnešní době. To vše je výborně podloženo literaturou. Sama autorka ví, zdali tu něco chybí, či nikoli.

Dostí široký je jeho záběr na použité prameny. Trochu mě překvapilo, že není uveden třeboňský fond Cizí rody, stejně jako Cizí statky (tedy historicky ne-schwarzenberské rody a jejich majetky). A to nejen listiny, ale i aktový materiál. Zde nejde jen o přímé odkazy na východočeské šlechtice, ale i o soudobý kontext. Obsahují nemalé množství jinak neznámého materiálu 16. století. Může znít nečekaně, ale i fond Cizí doly nabízí docela "širokopásmovou" dokumentaci. Totéž by mohlo platit i o fondu Historica, třeboňské pobočky v Jindřichově Hradci. Ale to je jen jistá inspirace pro případné budoucí bádání. A to již z toho důvodu, že vlastní pramenná heuristika disertace je dosti hluboká.

Shrnuji. Rád jsem se seznámil se zajímavou disertací Marie Boukalové a je mi potěšením ji doporučit k obhajobě.

V Praze 28. května 2022

prof. Jaroslav Čechura

